

LANDSCHAPSARCHITECT **BAS SMETS** GAAT RETROSPECTIEF IN DE SINGEL

‘We maken gewoon een nieuw landschap’

De *Dag van de Architectuur* staat dit weekend in het teken van het landschap. Bij Bas Smets is dat alle andere dagen ook zo. Van professie speurt hij naar kansen om land om te vormen tot ideaal landschap. Het is dus misschien toch nog niet te laat. Smets: ‘Vlaanderen is net een interessant laboratorium.’

Bovenzicht op de subtropische ‘Sunken garden’ in Londen. © Bureau Bas Smets

Het oude polderlandschap nabij de A11 wordt versterkt met een dijkrand en

GEERT SELS

Bas Smets (38) is blij. Hij heeft een overzichtstentoonstelling in De Singel. En wat meer is, in de aanloop daar naartoe heeft hij pas echt goed begrepen waar hij al die tijd mee bezig is. Zeven jaar werkte hij in Parijs op het bureau van Michel Desvigne, een internationale autoriteit onder landschapsarchitecten. In 2007 startte hij zijn eigen praktijk.

Bureau Bas Smets bevindt zich boven café De Walvis in Brussel, waar de Dansaertstraat uitgeeft op het kanaal. De etage heeft aan drie kanten ramen. Panoramisch kijken is hier een gewoonte. Vreemden van het stadsritme zit er niet echt in. Van het werkritme trouwens ook niet. De avond tevoren heeft het team tegen een deadline zitten aanbeuken, deze ochtend komen de medewerkers met kleine oogjes binnensloffen. Het zal hier tegenwoordig wel vaker alle hens aan dek zijn. De opdrachten volgen elkaar snel op en ze worden steeds uitdagender. In Brussel alleen al werkt het team op de parkzone van Tour & Taxis, op een verbinding tussen de Kruidtuin en het Noordstation, en vorige week nog werd het geselecteerd om mee te werken aan het masterplan voor het Zuidstation. In Estland tekende het team een park rond het Nationaal Museum, in hartje Londen ontwierp het een subtropische tuin en in Frankrijk dacht het mee aan masterplannen voor de steden Lyon, Rijsel en Bordeaux.

Het bureau heeft zijn adolescentie achter zich. Het wordt mee aan boord gevraagd door architecten als Stéphane Beel, Paul Robberecht en in Arles door

Frank Gehry.

Een *tour d'horizon* langs de opdrachten maakt duidelijk dat ‘een landschap’ zich overal kan voordoen. Het kan in volle stad liggen, in een dorpscentrum en in een bos. Het kan een verkeersader door de polders zijn, een parking of de zone tussen treinperrons. Occasioneel doet het zich zelfs voor waar we het verwacht hadden: in de weidse natuur.

‘Het begrip “landschap” is iets kunstmatigs’, zegt Bas Smets. ‘Het dook voor het eerst op in de schilderkunst van de vijftiende eeuw. Denk aan Jan Van Eyck. Te midden van een religieus tafereel, van moeder met kind, is er een venstertje uitgesneden waarop een stuk natuur te zien is. Dat is altijd een geïdealiseerd landschap. Het perspectief brengt alle elementen samen in een georganiseerd verband. Zo gaan wij ook te werk. Eerst is er “land”, het reële stuk grond. Op basis daarvan creëer je een “landschap”. Dat is de best mogelijke verbeelding van een concrete toestand.’

Hij troont me mee naar een reeks luchtfoto’s aan de wand. ‘Kijk maar.’ Er hangt een zicht zoals ik weleens waarneem vanuit een vliegtuig. Ik merk stippen op, lijnen, een donkergroene vlek, percelen, een bende strepen, gele vlakken, een blauwe lijn. Ik kijk en zie niets.

Nieuwe realiteit

Gelukkig maar, in dit stadium van het proces ziet ook Bas Smets niets. Zijn opdracht bestaat erin in deze spattenbrij enige samenhang te detecteren. ‘We vertrekken altijd van een luchtfoto. Dat is de meest objectieve weergave

vijfduizend bomen. © Bureau Bas Smets

van een fysieke realiteit. Dan begint het ontleden. We trekken alle landschappelijke elementen uit elkaar, zoals de waterlopen, de vegetatie, de infrastructuur en de bebouwing. Als je alle ruis wegfiltert, kun je het landschap zichtbaar maken. Dat is het beste wat een bestaande toestand in zich draagt. Daar kun je verder op werken: je kunt accenten leggen, goede elementen versterken en de samenhang tussen de elementen onthullen. Zo maak je een nieuwe realiteit.'

In de aanloop naar deze tentoonstelling is hij erachter gekomen dat zijn team altijd volgens dezelfde cyclus werkt. 'Uit de realiteit distilleren we een beeld. Op basis van dat beeld genereren we uiteindelijk een nieuwe realiteit.' Vlak onder de luchtfoto, waarin ik meer een Jackson Pollock zag dan een flard Zuid-Frankrijk, hangt een uitgezuiverd beeld. Het is een kaart in zwart-wit, zodat de architecten zich niet laten meeslepen door hun fascinatie voor de kleuren. Uit dit beeld blijkt dat de gebouwen aan beide zijden van de Rhône wel heel verschillend ingeplant zijn. Een beetje deskundige kan voor die vrije zones geweldig zinvolle invullingen bedenken.

De aanpak van Bureau Bas Smets leidt soms tot verrassende resultaten. In een reeks toekomstscenario's over het Brussel van 2040 viel zijn presentatie op te midden van hoogtechnologische computersimulaties en dure modewoorden. In een uitgepuurd plan toonde Smets aan dat Brussel gekenmerkt is door acht stroomvallen van de Zenne. En dat zich in de nabijheid van die waterlopen tel-

kens een strook groen uitstrekt. Ontstellend helder was zijn voorstel om die lange stroken met elkaar te verknopen en zo één lange groenzone te maken, van het koninklijk paleis tot Groot-Bijgaarden. Het was weer eens een andere invalshoek dan die van de grote boulevards.

Boomvarens in Londen

Soms staat het bureau te kijken van zijn eigen analyses. Bijvoorbeeld bij het project *Sunken gardens*, in de Londense Westminsterwijk. Eén keer per jaar leggen Smets & co zich toe op een tuin om te experimenteren. Smets: 'De tuin ligt in de stad, lichtjes verzonken op niveau -1. Het hoort bij een beschermd monument, met enkel glas, waar de energie weelderig naar buiten stroomt. Langs de tuinzijde was het er in de winter vier graden warmer. Een microklimaat, dacht ik, toen ik de ingesloten en laaggelegen tuin zag. De omstandigheden bleken overeen te komen met een subtropisch bos. We hebben er dus boomvarens geplant, die om het uur één minuut met een sprinkler beneveld worden. Daardoor staan nu in hartje Londen de hoogste boomvarens van heel Groot-Brittannië.'

Wat heeft het team nog meer ontdekt? In Ingelmunster trok het hoogtelijnen naast de waterloop, en reveleerde zo dat er een vallei dwars door de dorpskern liep. Die valleistructuur werd de basis voor de nieuwe inrichting. Op de uiterste punten liggen een marktplein en een stationsplein. Door ze te verbinden, ontstond één platform over de volledige vallei heen. In Roeselare werkte het

De dorpskern van Ingelmunster ligt in een vallei en kreeg fonteinen. © Bureau Bas Smets

team op de stationsbuurt. Te midden de bebouwing creëerde het een urbane vide, een soort rustpunt. Tussen de busperrons liet het telkens hoge platanen planten, zodat de visuele drukte op termijn ingedamd is.

Op vraag van baggeraar en bouw-aannemer Jan De Nul werkte het bureau een plan uit voor een polderlandschap rond verkeersweg A11, een streep van 13 kilometer. Smets: 'Dit landschap had een sterke structuur toen het ten tijde van Leopold II werd ontwikkeld. Daarna geraakte het versnipperd. We hebben beslist het toenmalige landschap niet te verstoppen, maar het net te versterken. De hoeves met houtschermen die je hier vroeger had, zijn nu vertaald naar industriegebouwen met een groenkant. Je kunt de waterbekkens niet alleen zien als technische voorwaarde rond de autosnelweg, maar ook als waterbassins voor vogels. We gaan hier werken met haagkanten, een dijkrand en we gaan de lijnen accentueren door vijfduizend bomen te planten.'

Saai?

In het Zuid-Franse Arles kreeg Smets te horen dat hij de plaatselijke inwoners opnieuw naar hun eigen habitat had leren kijken. Op een voormalig terrein voor treinreparaties werkt hij met Frank Gehry, die er een kunstcentrum ontwerpt. Smets: 'De site is 10 hectare groot, en geeft langs drie zijden uit op gebieden met een zeer verschillend karakter. De Camargue is waterrijk en groen, de Crau is een vroegere gletsjerbodem die vol gesteenten ligt, en de Alpilles is een mineraal gebied met dennen en steeneiken. We hebben de essentie van die drie gebieden eruit gehaald en verenigd in één nieuw landschap.'

Het moet opwindend zijn om ergens te werken waar zich een variëteit aan gebieden voordoet. Is Vlaanderen in vergelijking niet wat saai? Zoveel soorten zijn er

Bas Smets. © rr

'Vlaanderen heeft een productief landschap, een typisch landschap van ondernemers. Dat is net onze sterkte'

niet. Bovendien is het volgebouwd. Smets: 'Vaak bepaalt een terrein hoe een landschap benut wordt. In Zwitserland woont men in de valleien, omdat de hellingen moeilijk te ontginnen zijn. Wij hebben een productief landschap, een typisch landschap van ondernemers. Het was toegelaten in de voortuin eetstanden te maken en in de achtertuin garageateliers. Iedereen ging zijn kans, en daarom is alles afgebakend in percelen. Dat beeld van productiviteit moeten we niet verloochenen, het is net onze sterkte. Het is mogelijk op basis daarvan een nieuw landschap te creëren.'

Dag van de Architectuur, zondag 13 oktober. Focus op Genk en op diverse locaties in Vlaanderen Bureau Bas Smets, 'Landschappen', tot 5 januari in De Singel, Antwerpen.
www.dagvandearchitectuur.be
www.desingel.be

DAVIDSFONDS CULTUURAGENDA

16 OKT België en zijn koningen → Start cursus over de invloed van de monarchie door prof. Mark Van den Wijngaert – Strombeek

04 NOV India, land van tegenstellingen → Start cursus over politieke en maatschappelijke ontwikkelingen in India door Prakash Goossens – Brussel (+ bezoek *Europalia India. Indomania* in BOZAR)

24 NOV Walter Swennen. *So Far So Good* → Exclusief bezoek aan retrospectieve, met vooraf brunch en achteraf receptie – Wiels, Brussel

Meer info over deze en honderden andere activiteiten via www.davidsfonds.be of tel. 016/310.600.

✉ info@davidsfonds.be
🐦 @davidsfonds

DAVIDSFONDS
cultuur beleef je samen